

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
протокол № 10 від 7 квітня 2015 року*

П 36 Профілактика корупційних правопорушень: науково-практична конференція, 7 квітня 2015 р., м. Харків: Збірник тез доповідей.– Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 357 с.

ISSN 2310-8665

До збірника увійшли тези науковців та практиків які висвітлили актуальні питання протидії корупції у сучасних умовах в Україні, які вміщують в себе основні напрями: правові питання протидії та запобігання корупційним злочинам в Україні та світі, профілактики проявів корупції в органах державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органах і суду, закладах освіти тощо; теоретичні та практичні проблеми реформування і діяльності судової влади та системи правоохоронних органів в Україні у аспекті ефективної протидії корупції; конституційні засади протидії корупції на сучасному етапі становлення правової держави в Україні; методика розслідування корупційних злочинів та питання судової експертизи; реалізація соціальної політики протидії корупції в різних галузях права та міжнародно-правовий досвід запобігання корупції; проблематика соціології корупційного явища та соціологічні питання профілактики цих правопорушень у сучасних умовах в Україні; проблеми кримінальної психології, психологічної детермінанти корупції, соціолого-психологічного портрету сучасного правопорушника та психологічні питання ефективної профілактики корупції.

Редколегія: Т.Є. Кагановська, д. ю. н., проф., Заслужений юрист України (головний редактор); М. В. Даньшин, д. ю. н., доц. (заступник головного редактора); В. М. Трубников, д. ю. н., проф.; М. В. Руденко, д. ю. н., проф., Заслужений юрист України; М. М. Воронов, к. ю. н., доц.; І. В. Венедіктова, д. ю. н., доц.

Адреса редколегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Інститут соціології, психології і права, юридичний факультет, майдан Свободи, 6, м. Харків 61022, т.: (057) 707-53-81

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст. Тези друкуються в авторській редакції.

- суміщення з іншими видами діяльності;
 - обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;
 - спільної роботи близьких осіб;
- в) приписи щодо:
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів
 - фінансового контролю
 - запобігання корупції у діяльності юридичних осіб.

Література:

1. Про запобігання корупції : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2014 р., № 49. – Стор. 3186. – Ст. 2056.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2001, № 25-26. – Ст. 131.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984, додаток до № 51. – Ст.1122.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ

Лапкін Андрій Васильович
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри організації судових та
правоохоронних органів
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
E-mail: an.lapkin@gmail.com

Ключові слова: Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, прокурор, корупція, кримінальне провадження.

Актуальність дослідження обраної теми зумовлена прийняттям нового Закону України «Про прокуратуру» і передбаченням у ньому принципово нового органу прокуратури – Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП), призначенням якої є реалізація функцій прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції.

САП утворюється на правах структурного підрозділу Генеральної прокуратури України, проте є автономною від неї не лише в організаційному, а й у функціональному відношенні. На неї покладаються специфічні функції, предметною сферою яких є протидія корупційним правопорушенням, а саме:

1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, яке здійснюється Національним антикорупційним бюро України (далі – НАБУ). Дана функція САП реалізується в межах конституційної функції прокуратури України по здійсненні нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство. Підслідність НАБУ встановлюється ч. 5 ст. 216 КПК України. Отже, прокурори САП здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, яке проводиться слідчими НАБУ;

2) підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях. Дана функція САП здійснюється в межах реалізації конституційної функції прокуратури з підтримання державного обвинувачення в суді. Вона виступає логічним продовженням здійснення прокурорами САП процесуального керівництва досудовим розслідуванням, яке проводиться слідчими НАБУ;

3) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених Законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями. Дана функція САП реалізується в межах конституційної функції прокуратури України по представництву інтересів громадянина або держави у суді у випадках, визначених законом. Порівняно із загальними підставами представництва інтересів громадянина або держави у суді, визначеними у ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», межі цієї функції САП визначає зв'язок підстав представництва із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями. Визначення таких правопорушень міститься у ЗУ «Про запобігання корупції». Так, відповідно до ч. 1 ст. 1 цього Закону, корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову

відповідальність; правопорушення, пов'язане з корупцією – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Перелік таких правопорушень, за які передбачено кримінальну відповідальність, визначається згідно з приміткою до ст. 45 КК України (корупційними злочинами вважаються злочини, передбачені ч. 2 ст. 191, ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 312, ч. 2 ст. 313, ч. 2 ст. 320, ч. 1 ст. 357, ч. 2 ст. 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені ст. ст. 354, 364, 364-¹, 365-², 368-370 КК України), а адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією – Главою 13-А КУпАП.

Поряд з реалізацією вказаних функцій, САП здійснює міжнародне співробітництво, яке не є її самостійною функцією, а лише спрямоване на забезпечення реалізації таких функцій та реалізується щодо питань проведення процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень, видачі осіб, які їх вчинили, перейнятті кримінального провадження та з інших питань, передбачених міжнародними договорами (про порядок міжнародного співробітництва органів прокуратури – див. коментар до ст. ст. 2, 92-94 Закону). Передбачаючи, що у межах реалізації своїх функцій САП здійснює міжнародне співробітництво, законодавець фактично визначає її в якості самостійного суб'єкта міжнародного співробітництва, поряд з ГПУ, що суперечить положенням Розділу XI «Міжнародне співробітництво» Закону України «Про прокуратуру», виходячи із яких, суб'єктом такого співробітництва від імені органів прокуратури виступає лише Генеральна прокуратура України, а інші органи прокуратури (регіональні прокуратури) – тільки якщо міжнародним договором України передбачено безпосередній порядок співробітництва під час кримінального провадження. З іншого боку, оскільки САП є структурним підрозділом Генеральної прокуратури України, здійснення нею міжнародного співробітництва формально не порушує монопольного права останньої на таку

діяльність, але фактично може вести до конкуренції між САП та спеціально уповноваженим підрозділом Генеральної прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва, що потребує врегулювання на відомчому рівні.

Для прокурорів САП встановлюється особливий порядок призначення, який відрізняється від порядку призначення інших прокурорів Генеральної прокуратури України. Прокурори САП призначаються на посаду на підставі результатів відкритого конкурсу, порядок проведення якого визначається керівником САП. Відкритий характер такого конкурсу передбачає, що його проведення має бути максимально прозорим і можливість взяти участь у ньому має надаватися всім бажаючим. Разом з тим, виходячи зі статусу САП як підрозділу Генеральної прокуратури України, очевидно, що право на призначення до неї має надаватися прокурорам, які вже призначені на посади прокурорів Генеральної прокуратури України, оскільки в іншому випадку порядок проведення такого конкурсу суперечитиме закріпленому у ст. 38 Закону України «Про прокуратуру» порядку переведення прокурорів.

Той факт, що порядок проведення конкурсу визначається керівником САП, а не КДКП, як для інших прокурорів, надає цій прокуратурі більшої автономності та відрізняє порядок формування її кадрового складу від інших органів прокуратури. Відрізняє порядок призначення прокурорів до САП від загального порядку зайняття посади прокурора і той факт, що прокурори САП призначаються до її складу наказом керівника САП, а не ГПУ на підставі подання КДКП. Отже, вся повнота повноважень стосовно кадрового забезпечення САП надається її керівникові, що створює загрозу порушення засад єдності системи прокуратури.

Керівний склад САП утворюють: (1) керівник САП; (2) його перший заступник; (3) заступник. Всіх цих осіб призначає на посаду Генеральний прокурор України. Керівник САП за посадою є заступником Генерального прокурора України і підпорядковується безпосередньо останньому. Для призначення на посаду керівного складу САП ст. 8-1 Закону України «Про прокуратуру» встановлено особливий порядок, який має деякі спільні риси із

порядком призначення на посаду Директора НАБУ. Так, зазначені особи призначаються на посаду відповідно до результатів відкритого конкурсу, який проводить конкурсна комісія. Склад конкурсної комісії утворюють 9 членів, яких призначають: (1) Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів, яка призначає до складу конкурсної комісії чотирьох осіб з числа своїх членів, та (2) комітет ВР України, до предмету відання якого належать питання запобігання і протидії корупції, який призначає до складу конкурсної комісії п'ятьох осіб з числа представників громадських об'єднань. Призначення до складу конкурсної комісії представників громадських об'єднань, які утворюють більшість від її загального складу, покликане забезпечити більшу прозорість та об'єктивність конкурсу, хоча додаткових вимог до їх кандидатур Закон не визначає, як і того, з числа яких громадських об'єднань проводиться відбір представників, і чи мають вони бути від різних об'єднань, чи можлива ситуація включення до складу конкурсної комісії декількох представників одного громадського об'єднання. На конкурсну комісію покладається визначення порядку проведення конкурсу на зайняття зазначених посад, тобто такий порядок визначається для кожного наступного конкурсу індивідуально. Основною вимогою, яку ставить Закон до проведення конкурсу – це його публічність, що передбачає забезпечення: (1) вільного доступу представників ЗМІ, журналістів на засідання конкурсної комісії та (2) забезпечення трансляції у режимі реального часу відео- та аудіоінформації із засідань конкурсної комісії в мережі Інтернет.

Намагання законодавця забезпечити тісну взаємодію САП з НАБУ, а також гарантувати її автономію від інших органів прокуратури виявляється у встановленні особливих вимог до розташування САП (що включає облаштування робочих місць її працівників, розміщення необхідних для її функціонування засобів, транспорту та ін.). Так, САП може розташовуватися лише: (а) в службових приміщеннях НАБУ. Проблемою при цьому є те, що Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» не встановлює достатніх гарантій щодо забезпечення НАБУ необхідними

приміщеннями; крім того, визначена ст. 5 цього Закону структура НАБУ, а саме створення обмеженої кількості територіальних управлінь, які поширюють свою діяльність на декілька областей, може створювати складнощі у розміщенні співробітників САП у їхніх службових приміщеннях. Крім того, фінансування НАБУ не передбачає видатків на САП, яка є складовою системи прокуратури; (б) в службових приміщеннях Генеральної прокуратури України (регіональної чи місцевої прокуратури). При цьому такі приміщення повинні бути розташовані окремо від інших службових приміщень Генеральної прокуратури України (регіональної чи місцевої прокуратури), тобто розміщення їх у одних приміщеннях не допускається. Загалом, можливість розміщення співробітників САП у службових приміщеннях прокуратури допускається з огляду на згадані вище проблеми їх розташування у службових приміщеннях НАБУ. При цьому автономність САП від інших органів прокуратури та спеціальний характер її діяльності зумовлюють необхідність відокремлення займаних нею приміщень від службових приміщень Генеральної прокуратури України, регіональних та місцевих прокуратур. В свою чергу, необхідність пошуку та облаштування для них таких приміщень створює ускладнення організаційного характеру, які в умовах необхідності фінансування САП в межах обсягу видатків, які виділяються Державним бюджетом України на утримання органів прокуратури, покладають на прокуратуру додаткове фінансове навантаження.

САП має свою власну структуру, що дозволяє визначити її як окрему підсистему спеціалізованих органів прокуратури. Структура САП відповідає загальній структурі НАБУ, визначеній у ст. 5 ЗУ «Про Національне антикорупційне бюро України». Так, до її структури входять: (1) центральний апарат, розташований у приміщенні центрального управління НАБУ (згідно із ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про Національне антикорупційне бюро України» воно безпосередньо здійснює покладені на Національне бюро завдання, координує та контролює діяльність територіальних управлінь) або у приміщенні Генеральної прокуратури України, розташованому окремо від інших службових приміщень Генеральної прокуратури України; (2) територіальні філії, які розташовуються в

тих самих містах, в яких розташовані територіальні управління НАБУ. Згідно із ч. 2 ст. 5 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», це такі міста, як: Львів, Хмельницький, Миколаїв, Мелітополь, Полтава, Краматорськ та Київ.

Специфіка правового статусу прокурорів САП, а також додаткова гарантія їх незалежності полягає у тому, що нагляд за досудовим розслідуванням корупційних злочинів у разі їх вчинення прокурором цієї прокуратури здійснює прокурор, який визначається Генеральним прокурором України із числа своїх заступників або керівників департаментів Генеральної прокуратури України. Таке повноваження не може покладатися на керівника САП, щоб забезпечити більшу об'єктивність і неупередженість процесуального керівництва у таких випадках.

ТЕМПОРАЛЬНА ДІЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАКОНІВ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА «ЗЛОВЖИВАННЯ ВПЛИВОМ»

Лащук Наталія Романівна,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін, к.ю.н.,
E-mail: lastchuk_nr@ukr.net,

Ключові слова: зловживання впливом, неправомірна вигода, хабар, дія закону про кримінальну відповідальність в часі.

Кримінально-правові антикорупційні норми в Україні невпинно змінюються. Лише протягом п'яти останніх років зміни до відповідних статей КК України вносилися дев'ять разів. При цьому, з одного боку, постійно декларується необхідність посилення кримінальної відповідальності за корупційні злочини, з іншого, інколи має місце фактичне пом'якшення відповідальності. Тому важливо з'ясувати, як діють відповідні кримінально-правові норми в часі. Особливо гостро це питання стоїть щодо осіб, які